

Norsk presseforbund
Pressens Hus
Skippergata 24
0154 Oslo

Bergen 14.11.2023

Høringssvar endringer av punkt 4.9 i Vær varsom-plakaten

Bergens Tidende viser til 4.9-utvalgets forslag til endringer i Vær Varsom-plakaten, og ønsker å komme med følgende høringssvar.

Bergens Tidende støtter 4.9-utvalgets syn om at det fortsatt bør være et eget punkt i VVP som omhandler selvmord. Dette er type hendelser som potensielt kan få betydelige negative konsekvenser dersom pressens omtale ikke er godt gjennomtenkt. Selv om utvalget ikke har funnet noen forskning på at slik omtale i norske medier har ført til flere selvmord i Norge, viser tidligere forskning fra utlandet at en slik fare er til stede. Vi mener også at utvalget argumenterer godt for at det behov for en presisering av regelverket, ikke minst for å avklare usikkerheten i norske redaksjoner som er avdekket gjennom utvalgets arbeid.

Vi støtter også utvalgets tilnærming om å oppdatere VVP i tråd med samfunnsutviklingen og med forskningen på feltet. Vi mener at utvalgets forslag til nytt punkt 4.9 på en god måte vekter hensynet til økt åpenhet og varsomhet.

BT er imidlertid kritisk til utvalgets forslag om et tillegg under punkt 4.3 i VVP «Vis hensyn til avdødes ettermæle». Vi vil begrunne nærmere hvorfor.

En grunn til at vi vil fraråde at utvalgets tillegg til punkt 4.3 inkluderes i VVP, er at det ikke er tilstrekkelig utredet. Vi kan ikke se at det er lagt frem gode argumenter for å gi døde et særskilt vern i VVP. I utvalgets utredning er det ikke vist til eksempler på at mediene har behandlet avdøde etter selvmord på en lite respektfull måte. Det kan fremstå som om endringen av punktet er et svar på et problem som ikke er dokumentert. Argumentasjonen om at pårørende ikke nødvendigvis vil kunne ivareta hensynet til avdødes ettermæle fremstår også noe konstruert. Vårt inntrykk i arbeid med saker om selvmord, er at nære pårørende gjennomgående er svært opptatt av å ivareta avdødes ettermæle. Vi kan ikke se at det ved økt åpenhet i omtale av selvmord er behov for en sterkere bevisstgjøring knyttet til avdøde enn vi i dag har.

Utfordringen er også at punkt 4.3 er et generelt punkt. Utvalget har, av åpenbare grunner, hatt avdøde etter selvmord i tankene når de har utredet saken og fremmet forslaget. Tillegget vil, uten at vi tror at det var utvalgets intensjon, åpne for nye diskusjoner om all omtale av døde mennesker. Det er grunn til å tro at de klagene som vil komme til PFU ikke vil handle om omtale av selvmord, men om helt andre sakstyper.

Erfaringene de siste årene er at døden i stadig større grad blir forsøkt privatisert. Det gjelder også i dekingen av ulykker og i krimjournalistikken. Tidligere har praksis vært at både helsevesen og politi har gitt informasjon til pressen om status for de som har vært utsatt for alvorlige ulykker eller vold. Vi ser nå at informasjonstilgangen for pressen er kraftig strammet inn. Politiet ønsker heller ikke lenger å gi ut navn på de som har omkommet i ulykker, selv om det er i strid med sentrale føringer og tidligere etablert praksis. Vi registrerer også at det i de tilfeller slik informasjon gis ut, legges til at det skjer "i samråd med nærmeste pårørende". Politiet legger tilsynelatende til grunn at det er de pårørende som skal få, eller pålegges, å ta en beslutning om slik informasjon skal være offentlig eller ikke.

Også i drapssaker ser vi tilsvarende utvikling, der pårørende med støtte av bistandsadvokater ber mediene la være å bruke navn på ofre for de mest alvorlige straffbare handlingene i samfunnet. I denne konteksten er det svært bekymringsfullt dersom en endrer presseetikken for å gi døde mennesker et særskilt vern.

Vi advarer også mot at 4.3-tillegget kan få en nedkjølende effekt på krimjournalistikken. Dersom det står i VVP at døde personer har et særskilt vern, vil den allmenne tolkningen også være at dette gjelder i omtale av alvorlige straffesaker der gjerningspersoner eller andre involverte er døde. Redaksjonell omtale i slike saker vil åpenbart kunne ramme avdødes ettermæle, selv om omtalen vil være nødvendig for å ivareta offentlighetens behov for informasjon.

Vi mener at en ikke bør gjøre endringer som medfører en ny vekting av hensynet til avdøde mot offentlighetens berettigede informasjonsbehov. BT mener at VVP i dag ivaretar denne vektingen på en god måte.

Som utvalget selv er inne på i utredningen, er det også flere punkter i eksisterende VVP som vil regulere hensynet til avdøde. BT mener at følgende punkter vil kunne gi avdøde tilstrekkelig vern mot omtale som skader vedkommendes ettermæle:

Punkt 4.1 «*Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon*»

Punkt 4.3: «*Vis respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, etnisitet, nasjonalitet og livssyn. Vær varsom ved bruk av begreper som kan virke stigmatiserende. Fremhev ikke personlige og private forhold når dette er saken uvedkommende.*»

I punkt 4.1 vil særlig begrepet "omtanke" også gjelde for hvordan en omtaler døde personer. Den grunnleggende respekten for enkeltmennesker i punkt 4.3 og advarslen om å ikke gå inn på personlige og private forhold, uten at det er saklig begrunnet, vil også kunne ivareta hensynet til avdødes ettermæle.

Oppsummert mener vi at utvalgets forslag til endringer av punkt 4.9 er godt begrunnet og Bergens Tidende støtter endringsforslaget. BT kan ikke støtte forslaget om et tillegg til punkt 4.3 i VVP. Dette forslaget mener BT er mangelfullt utredet og begrunnet. I tillegg vil dette forslaget kunne få ikke-intensjonelle konsekvenser for annen viktig journalistikk som ikke omhandler dekingen av selvmord.

Trond Olav Skrunes, nyhetsredaktør i BT